

Előszó

Agné Pirka Veronika – Klein Ágnes

A *Gyermek az időben* című tematikus folyóiratszám annak a felismerésnek a jegyében született meg, hogy a gyermekkor nem időtlen, változatlan állapot, hanem történeti, társadalmi és kulturális összefüggésekben formálódó tapasztalat. A gyermek – miközben biológiai értelemben az emberi életút állandó szakasza – mindig egy adott kor elvárásai, normái, tudásformái és hatalmi viszonyai között válik azzá, akinek látjuk, és akinek önmagát megélheti. A kötet tanulmányai ezt a sokrétű beágyazottságot igyekeznek feltárni, különböző tudományterületek nézőpontjából, az idő dimenzióját középpontba állítva.

A történeti távlat különösen termékenynek bizonyul a gyermekről alkotott fogalmaink újragondolásában. Az egyes korszakok gyermekképei – a hiány lényének, a nevelés tárgyának, a remény hordozójának vagy éppen autonóm személynek a képei – nemcsak a gyermekekről, hanem a felnőtt társadalomról is sokat elárulnak. A nevelési eszmények, jogi státuszok, családi szerepek, oktatási gyakorlatok és narratív reprezentációk változásai mind azt mutatják, hogy a gyermekkor értelmezése szoros kapcsolatban áll azzal, miként viszonyul egy közösség a múlthoz, a jelen kihívásaihoz és a jövő lehetőségeihez.

A kötet szerzői különböző módszertani és elméleti megközelítésekkel vizsgálják a „gyermek az időben” kérdését. A történettudomány, a pedagógia, a pszichológia, a szociológia, a gyógypedagógia, valamint az irodalom- és kultúratudomány metszéspontjain mozgó írások nem egyetlen, lezárt narratívát kínálnak, hanem párbeszédre hívják az olvasót. A gyermek itt nem pusztán kutatási objektumként jelenik meg, hanem olyan szereplőként, akinek tapasztalatai, hangjai és reprezentációi – még ha töredékesen is – rekonstruálhatók és értelmezhetők.

A lapszám nyitótanulmánya Kéri Katalin „*A gyermek és az idő – interdiszciplináris metszetek*” a gyermeki fejlődésben a „szubjektív idő”-t és a „személyes idő”-t értelmezési keretben helyezi el. A szerző jelzi, hogy az idő fogalmának értelmezése történetiségében és tudományterületek szempontjából is sokszínű képet mutat. A gyermek és az idő témájának összefüggésében rámutat arra, hogy tudományos szempontból fontos figyelembe venni a különböző tudományterületek (például pedagógiai antropológia, idegtudomány, szociológia, történetfilozófia, konduktív pedagógia) értelmezését. Közben pedig a pedagógia tudományának figyelni kell arra, hogy egyensúlyt

teremtse a gyermekkor belső ritmusa és az objektív időstruktúrák között. A gyermekek számára az, hogyan élnek meg az időt, meghatározza életükben a világhoz kapcsolódó attitűdjüket.

A történettudomány területét érintő neveléstudományi tanulmány Révész József és Révészné Pálfi Krisztina írásában a 19. századi magyar arisztokrata gyermeknevelés időrendjének tárgyalása kerül a fókuszba. A kvalitatív forráselemzésre épülő írás szerzői konklúzióként megfogalmazzák, hogy az arisztokrata gyermekek életében a mindennapokra jellemző egységek normatív rendként jelentek meg és a napszakos blokkok rekonstruálását választották.

A „gyermek az időben” kérdését pedagógiatörténeti írásában Golyán Szilvia az intézményes nevelés keretei között tárja fel. Tanulmányában nemcsak a koragyermekkorai intézményes nevelés európai előzményeit, hanem annak hazai recepciója is bemutatja. A szerző arra az összefüggésre mutat rá, hogy az első hazai kisdédóvó létrejötté (1828. Brunsvik Teréz) már megadta a kisgyermekkor számára az intézményes nevelés első időkeretét az iskola előtt, az első intézmények pedagógiai gyakorlata az elemi iskolai oktatás mintájára épült.

A lapszám tematikus íve ezt követően a 21. század aktuális digitális pedagógiai és módszertani kérdései felé fordul. Halvax Julianna a gyakorlati pedagógiát érintő munkájában a ClassDojo keretrendszerét és funkcióját vizsgálta iskolai térben. A ClassDojo digitális társadalmi térként fegyelmző és támogató funkciókat egyaránt betölt, a kutatás interpretálja azt a jelenséget, hogy az egyik legfontosabb funkciója az adott kutatási kontextusban a kommunikáció. A digitális pedagógia területén maradvá, a padlórobot olvasás-előkészítés támogatását mutatja be az óvodai nevelésben Ács-Kurucz Mariann, Finta Ildikó és Timár Marietta. A pilotmegfigyelés bemutatásának célja egyrészt, miként hathat a padlórobot óvodai alkalmazása a gyermekek fejlődésére, másrészt elméleti kiindulópontként szolgáljon egy empirikus kutatáshoz. A digitális eszközhasználatot vizsgálja bölcsődés korú gyermekek körében szülői narratívából Bencsikné Molnár Réka és Orbán Dóra. A terepkutatás komplex módon méri fel egyrészt az érintett intézménybe járó gyermekek szüleinek tapasztalatait, másrészt a kisgyermeknevelők reflexióit a kora gyermekkorai digitális eszközhasználatról. Következtetésként megállapítják a szerzők, hogy az eszközhasználat megítélése alapvetően ambivalens, ám a hatékony alkalmazás elengedhetetlen feltétele a tudatos szülői felügyelet. Bolláné Czipták Nikoletta és Galán Anita tanulmányában szintén az IKT-eszközök használatát kutatja óvodáskorúak körében kvalitatív kutatással szülői és óvodapedagógusi nézőpontból. Kutatásuk szociológiai szempontból is felkelti az érdeklődést, mert Szabolcs-Szatmár vármegyei hátrányos helyzetű település adja a kutatás helyszínét, ahol kevés a munkalehetőség, így magasabb a munkanélküliek aránya. Kutatási eredményük rámutat arra, hogy az adott vizsgálati kontextusban a gyermekek folyamatosan használják az IKT-eszközöket családi környezetben szabadidő töltésére, azonban jelezték azt is, hogy a digitális tartalmak fogyasztásának negatív hatásai lehetnek a gyermekek fejlődésében.

A módszertani beágyazottság mellett irodalom- és kultúratudomány metszéspontjában helyezkedik el Gilányi Magdolna Zágoni Balázs ifjúsági regényének tanórai kereten túli feldolgozása. A kvalitatív kutatásra (eset tanulmány) alapozott eredmények alapján a szerző olyan átvehető módszertani modellt nyújt, amely lehetővé teszi a diákok számára, hogy informális tanulási keretben támogassa a holokausz témájának feldolgozását.

Dúzs Miklós filozófiai távlatban tárgyalja a hagyományos kelet-ázsiai társadalmak tudásátadásának jellemzőit, archaikus vonásait. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy érdemes lenne megfontolni az ábrázolt tudásátadás néhány elemének alkalmazását a mai oktatási gyakorlatban.

A lapszám Tematikus műhely rovatában tovább folytatódik az elméleti és módszertani megközelítések sokszínűsége. Balog Beáta tanulmányában arra vállalkozik, hogy bemutassa azokat a szakmai szempontokat, amelyek az „elég jó óvoda” jellemzői. A szerző egyéni tapasztalatai és a szakirodalmi áttekintés alapján megállapítja, hogy a „jó óvoda” ismérve a szakmai és személyes hitelességet biztosító humán erőforrás.

Farkas Simon és Gál Franciska vegyes módszert alkalmazó kutatásában összehasonlítja a mese és a rajzfilm gondolkodási műveletekre gyakorolt hatását. Óvodai környezetben, tipikus fejlődésű gyermekek esetében vizsgálták Czukás István Pom Pom meséire és Sajdik Ferenc rajzfilm adaptációira kidolgozott gondolkodási művelet-feladat megoldásokat. Kutatásuk konklúziója, hogy nem mutatható ki szignifikáns különbség a gyermekek megoldásaiban mese hallgatás, illetve rajzfilm nézés esetén.

A korai intervenció értelmezési keretét árnyalja Szukob Nóra, Pintér Henriett és Gál Franciska tanulmánya, amelyben ábrázolják a fogalmi keretet és a gyakorlati megvalósulást. A neveléstudomány, gyógypedagógia és konduktív pedagógia metszéspontjában lévő téma vizsgálata során problémakörökbe sorolták be az elméleti ismereteket és a gyakorlati tapasztalatot. A szerzők szerint eltérés mutatható ki a szülők támogatása terén, a szakemberek együttműködése között, az ellátáshoz való hozzáférés intézményenként változik és túlterheltség jelentkezik a gyermekek és intézmények részéről is.

Pajorné Kugelbauer Ida tanulmányában konkrét tantárgypedagógiai innovációt mutat be. Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola óvodapedagógus hallgatóinak vizuális alkotóműhelyében élménypedagógiai módszer alkalmazásával vizsgálja a gyakorlati képzés alkotófolyamatát. A hároméves folyamat eredményeképpen a hallgatói kompetenciák a vizuális nevelés, reflektív gondolkodás és pozitív önértékelés területén fejlődtek.

Tantárgypedagógiai és pedagógiai antropológiai szempontból is figyelemfelkeltő Szabadi Magdolna, Rádi Orsolya és Lochan Rijal közös tanulmánya, amely a zenei nevelés kulturális és nyelvi jellemzőit vizsgálja magyarországi és nepáli gyakorló iskolában. Munkájukban elméleti megközelítést alkalmaznak, és a helyi tanterv adott, helyi pedagógiai kontextusnak megfelelő értelmezési keretét ábrázolják. Kutatásuk fókuszában rámutatnak a zenei nevelés közös pedagógiai szempontjaira.

A lapszámban Halvax Julianna és Maximovics Veronika számol be a 19. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia céljáról, tudományos jelentőségéről, a bemutatott előadások multidiszciplináris jellegéről.

Különös jelentősége van e kérdéseknek a jelenkor perspektívájából szemlélve. A globalizáció, a digitalizáció, a társadalmi egyenlőtlenségek és a felgyorsult időérzékelés korában a gyermekek időhöz való viszonya is átalakul. A múlt gyermekkoraik megértése nem nosztalgikus visszatekintést jelent, hanem olyan reflexív gyakorlatot, amely segít árnyaltabban látni a jelen dilemmáit és felelőségeit. Milyen időt adunk a gyermekeknek? Milyen jövőt képzelünk el számukra? És hogyan határozza meg a róluk való tudásunk a velük való bánásmódot?

A *Gyermek az időben* című folyóiratszám ezekre a kérdésekre nem végső választ kíván adni, hanem gondolkodási kereteket és értelmezési lehetőségeket kínál. Bízunk abban, hogy az itt közölt írások ösztönzően hatnak mindazokra, akik a gyermekkori kutatásával, a nevelés gyakorlatával vagy egyszerűen a gyermekekkel való együttélés mindennapi tapasztalatával foglalkoznak. A kötet célja, hogy hozzájáruljon ahhoz a folyamatosan alakuló diskurzushoz, amelyben a gyermek nem csupán „az időben”, hanem a közös gondolkodásunk középpontjában is helyet kap.